

KS. JAROSŁAW M. POPLAWSKI
Instytut Teologii Duchowości KUL

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU TEOLOGII DUCHOWOŚCI
ZA ROK AKADEMICKI 2010/2011

1. Struktura Instytutu i skład personalny: W sprawozdawczym roku akademickim Instytut Teologii Duchowości składał się z 4 katedr: Katedra Teologii Duchowości Katolickiej (kierownik: ks. prof. KUL, dr hab. Marek Chmielewski), Katedra Historii Duchowości (kierownik: ks. prof. KUL, dr hab. Jarosław M. Popławski), Katedra Duchowości Życia Konsekwowanego (kierownik: prof. KUL, dr hab. Teresa Paszkowska), Katedra Antropologii Duchowej (kierownik: prof. KUL, dr hab. Stanisław T. Zarzycki SAC).

W minionym roku akademickim Instytut Teologii Duchowości liczył 8 pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin, w tym 4 profesorów nadzwyczajnych – kierownicy w/w katedr i 4 doktorów (2 na stanowisku adiunkta – ks. dr hab. Adam Rybicki, ks. dr Jan Miczyński; jeden na stanowisku asystenta – ks. dr Paweł Synoś i jeden na stanowisku starszego wykładowcy – dr Waldemar Seremak SAC – w niepełnym wymiarze godzin).

2. Dydaktyka: Zajęcia odbywały się zgodnie z zatwierdzonym planem. W trzech seminariach doktorskich brało udział łącznie 26 osób, zaś w trzech seminariach magisterskich uczestniczyło 17 studentów z kursu A i B.

W roku akad. 2010/2011 obroniono 4 doktoraty (2 u ks. prof. M. Chmielewskiego, 2 u prof. T. Paszkowskiej). Do egzaminu licencjackiego w dniu 20 czerwca 2011 przystąpiło 10 osób, obroniono 7 magisteriów.

Napisano recenzji: habilitacyjnych – 2, doktorskich – 5, magisterskich – 8.

Instytut prowadzi także Podyplomowe Studia z Duchowości, w których na I i II roku uczestniczyło 28 osób, oraz Podyplomowe Studia z Eklezjalnej Posługi Władzy; zakończyła się pierwsza edycja, w której uczestniczyły 24 osoby; obecnie trwa nabór do drugiej edycji.

3. Prace badawcze: Oprócz bieżącej działalności badawczo-naukowej Instytut zorganizował w dniach 18-19 listopada 2010 r. sesję naukową w ramach XXXV Dni

Duchowości pt. „Bo źle się modlicie (Jk 4, 3)”, natomiast z racji „Roku Kolbińskiego” w dniu 12 maja 2011 – symposium „Święty Maksymilian (nie)rozpoznany”.

4. Publikacje: Pracownicy Instytutu opublikowali: książek autorskich – 5 (3 ks. prof. M. Chmielewski, 2 ks. dr hab. A. Rybicki), książek redagowanych – 11, artykułów naukowych – 36, haseł encyklopedycznych – 6, recenzji wydawniczych – 13, wstępów do książek – 4, jak również 17 różnych drobnych publikacji o charakterze popularyzatorskim lub duszpasterskim.

Warto także odnotować, iż aktualnie do druku oddano 13 artykułów naukowych oraz 11 haseł do *Encyklopedii Katolickiej* KUL.

Dwóch pracowników Instytutu napisało ocenę (recenzję) 4 grantów dla Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (3 ks. prof. M. Chmielewski i jedną ks. prof. J.M. Popławski).

Staraniem pracowników Instytutu wydawane są: „Roczniki Teologii Duchowości” i serie wydawnicze: „Homo meditans” – 29 tomów (30 i 31 jest aktualnie w przygotowaniu), „Homo orans” – 10 tomów (11 jest aktualnie w przygotowaniu) i „Duchowość w Polsce” – 12 tomów.

5. Wystąpienia publiczne: Pracownicy Instytutu w roku akad. 2010/2011 uczestniczyli w sesjach i sympozjach naukowych (tak w KUL, jak i poza uczelnią macierzystą, także zagranicą), wygłaszając łącznie 38 wykładów, referatów lub odczytów (w tym jeden na sympozjach i sesjach zagranicznych lub międzynarodowych – ks. prof. M. Chmielewski); 11 różnych prelekcji na sesjach formacyjnych.

Ponadto brali udział w audycjach i wywiadach m.in. w Radio Maryja, Radio Lublin, Radio „eR”, TV Trwam, TVP i innych rozgłośniach. Pracownicy Instytutu udzielali licznych wypowiedzi radiowych, komentując aktualne wydarzenia z życia społecznego, jak i z życia Kościoła (np. ks. prof. M. Chmielewski – 11 razy). Ks. dr hab. A. Rybicki wygłosił w grudniu 2010 i kwietniu 2011 40 audycji w Radio Lublin pt. „Słowo na nowy dzień”, z kolei ks. prof. M. Chmielewski w każdy czwartek w Radio Maryja i TV Trwam kontynuuje cykl audycji „Duc in altum!” na temat duchowości (49 odcinków – od 390 do 439).

6. Awanse, osiągnięcia i zaangażowanie społeczne: Ks. prof. M. Chmielewski w roku sprawozdawczym pełnił funkcję prodziekana Wydziału Teologii KUL. Poza tym przewodniczył następującym komisjom: Uczelnianej Komisji Stypendialno-Socjalnej oraz Senackiej Komisji Dyscyplinarnej do spraw Studentów i Doktorantów. Z kolei ks. prof. J.M. Popławski powołany został na członka Wydziałowej Komisji Stypendialnej do spraw Doktorantów. Warto również odnotować, iż ks. prof. M. Chmielewski jest prezesem Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości oraz członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Mariologicznego; natomiast pozostali pracownicy Instytutu poza PSTD przynależą także do innych stowarzyszeń naukowych (TN KUL, LTN).

Od 1 października 2010 r. dr hab. Stanisław T. Zarzycki SAC decyzją Rektora KUL powołany został na stanowisko „profesora KUL”.

Ks. dr J. Micyński pełnił funkcję opiekuna studentów I i IV roku teologii (kurs „A” – wychowawca w Seminarium Duchownym), jak również opiekuna „Grupy ewangelizacyjnej” i „Grupy misyjnej” (studenci teologii kursu „A”).

Ks. ARKADIUSZ KRUK
Katedra Historii Duchowości KUL

SPRAWOZDANIE
Z OGÓLNOPOLSKIEGO SYMPOZJUM NAUKOWEGO
„ŚWIĘTY MAKSYMILIAN NIE (ROZ)POZNANY”

XXXV DNI DUCHOWOŚCI
W KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM JANA PAWŁA II
12 maja 2011

Instytut Teologii Duchowości KUL wraz z Braćmi Mniejszymi Konwentalnymi trzech polskich prowincji (krakowskiej, warszawskiej i gdańskiej) zorganizował sympozjum naukowe poświęcone osobie św. Maksymiliana Marii Kolbego (1894-1941), które odbyło się 12 maja 2011 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Inspiracją była przypadająca w tym roku 70. rocznica śmierci św. o. Kolbe oraz fakt, iż z inicjatywy Senatu RP rok 2011 ogłoszono Rokiem św. Maksymiliana Marii Kolbego.

Ks. dr hab. Jarosław Popławski, prof. KUL (dyrektor Instytutu Teologii Duchowości KUL), witając prelegentów oraz wszystkich zaproszonych gości, we wstępnym słowie zauważył, że „osoba Ojca Maksymiliana jest powszechnie znana. Jednak ciągle zbyt mało wiemy o jego dokonaniach, które są zawarte w różnego rodzaju publikacjach. Dlatego powinniśmy wydobywać zarówno stare, jak i nowe rzeczy, które mogą wybrzmieć w nowej rzeczywistości w zupełnie nowy sposób. Stąd zrodził się pomysł, aby zorganizować ogólnopolskie sympozjum naukowe zatytułowane «Święty Maksymilian nie(roz)poznany»”.

Dokonując oficjalnego otwarcia sesji naukowej, ks. prof. dr hab. Stanisław Wilk, Rektor KUL, przypomniał, iż męczeńska śmierć św. Maksymiliana dała świadectwo najwyższym ideałom, jakim przez całe życie służył. Jako kapłan był wzorem modlitwy i zaufania Bogu, był wybitną postacią swoich czasów. Był misjonarzem, znanym wydawcą, redaktorem. Jego głos był rozpoznawany w radio, był przełożonym jednego z największych klasztorów w Polsce, założycielem Rycerstwa Niepokalanej. Jego hasłem, w nawiązaniu do słów św. Piusa X, było zawołanie: „aby odnowić wszystko w Chrystusie – przez Niepokalaną”.

Pierwszym z prelegentów był ks. dr hab. Jarosław Popławski, prof. KUL, współorganizator sympozjum. We wstępie zauważył, że św. Maksymilian należy do najbardziej znanych polskich świętych. Nazywany jest Szaleńcem Niepokalanej, gdyż dla Niepokalanej chciał zdobyć cały świat. W wystąpieniu pt.: „Święty Maksymilian na tle epoki (sytuacja społeczno-religijna)” ks. prof. J. Popławski ukazał postać św. o. Kolbe na tle sytuacji społeczno-religijnej w Europie, a następnie w Polsce. Nawiązując do sytuacji społecznej i religijnej w Europie, Prelegent zwrócił uwagę na szybki rozwój przemysłu oraz związany z nim wzrost napięć społecznych. Przypomniał znaczenie encykliki Leona XIII *Rerum novarum* w kontekście rodzącego się

socjalizmu oraz kapitalizmu. Zwrócił także uwagę na wybuch rewolucji w Rosji, wrogo nastawionej do religii, oraz główne założenia ruchu faszystowskiego, który ogarnął Niemcy, Włochy i Hiszpanię, a które miały charakter antychrześcijański. Zdaniem Prelegenta, także działania podejmowane przez liberałów oraz masonów (zwalczające w jawnej lub w ukrytej formie Stolicę Apostolską oraz katolicki pogląd) musiały mieć wpływ na Maksymiliana, który w Niepokalanej upatrywał nadzieję w trudnych dla Kościoła czasach. Następnie Ksiądz Profesor ukazał życie i działalność apostolską o. Kolbego na tle sytuacji społeczno-religijnej w Polsce. Przybliżając słuchaczom jego życie, Prelegent zakończył swój referat słowami papieża Jana Pawła II, wypowiedzianymi podczas kanonizacji o. Maksymiliana: „Co się wydarzyło w bunkrze głodowym 14 sierpnia 1941 r.? Bóg doświadczył Maksymiliana Kolbe jak złoto w tyglu i przyjął go jak całopalną ofiarę. Maksymilian nie umarł, ale oddał życie za brata, a jego śmierć stała się znakiem zwycięstwa”.

Kolejnym prelegentem był prof. dr hab. Zdzisław Kijas OFMConv, dziekan Papieskiego Wydziału Teologicznego św. Bonawentury w Rzymie, oraz relator Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, który wygłosił referat zatytułowany: „Maksymilian Kolbe – dojrzewanie do świętości”. Mówiąc o dojrzewaniu Maksymiliana do świętości, Prelegent zauważył, że świętość nie jest tylko zwieńczeniem życia. Świętość przez całe życie staje się coraz bardziej pełna zapachu. Zarodki świętości otrzymaliśmy już w chwili powołania do życia, w momencie stworzenia. W gestii człowieka jest dopuszczenie tego potencjału do głosu; oszlifowanie. „Człowiek nie zdobywa świętości – tak jak zawodnik medalu... tylko poleruje medal otrzymany już w akcie stworzenia”. Świętość jest maksymalną formą dojrzałości, pomnożeniem Bożych darów. Dojrzewanie do świętości jest podobne do dojrzewania wina. „Wino, które przeszło proces dojrzewania, jest tym samym winem, ale jakże innym” – zauważa Prelegent. Wino ulega przemianom. Aromaty i smaki ulegają przeobrażeniu. Dojrzewanie wina przebiega z bardzo małym udziałem tlenu. Podobnie jest z dojrzewaniem do świętości – ono dokonuje się przy małym udziale świata, aby korzystać tylko z tlenu, który daje Bóg. Następnie o. prof. Kijas wskazał trzy czynniki, które odegrały ważną rolę w dojrzewaniu do świętości Maksymiliana; są nimi: pozytywne pragnienie wzrastania, praca oraz posłuszeństwo. Mówiąc o pozytywnym pragnieniu wzrastania, zauważył, że o. Kolbe odczuwał silne przekonanie o powołaniu do czegoś wyjątkowego. Czuł wezwanie, aby dawać z siebie maksimum. Bóg oddał się jemu w całości i On oddał się Bogu w całości. W 1920 r. napisał: „muszę być świętym i to świętym jak największym”. Mówiąc o roli pracy w życiu o. Kolbego, Referent podkreślił, że św. Maksymilian był człowiekiem pracy. „Praca dla niego była i modlitwą i cierpieniem, wyrzeczeniem, sposobem wyzbycia się własnego «ja»”, zaś śmierć w bunkrze głodowym w wigilię uroczystości Wniebowzięcia była przejściem w odpoczynek szabatu. „Bóg odpoczął dnia siódmego po całym trudzie”. W Auschwitz o. Maksymilian odpoczął przy Bogu po swoim trudzie”. Kolejnym czynnikiem w dojrzewaniu do świętości było posłuszeństwo, czyli wyrażenie zgody, aby Pan Bóg nim kierował. Dla o. Kolbego wzorem posłuszeństwa była Maryja. Dać się Jej poprowadzić, to naśladować Jej posłuszeństwo.

Następny prelegent, prof. dr hab. Grzegorz Bartosik OFMConv zaprezentował temat: „Mariologia w ujęciu św. Maksymiliana Kolbego”. Wskazał trzy główne myśli mariologii św. Maksymiliana: 1) Niepokalana jako wzór człowieka całkowicie po-

słusznego Bogu, 2) model chrystologiczny pośrednictwa Matki Bożej, 3) powiązanie Maryi z Duchem Świętym. Przedstawiając Niepokalaną jako wzór człowieka posłusznego Bogu, Maksymilian podkreślał, że to właśnie posłuszeństwo Panu Bogu jest istotą świętości. „Wola człowieka musi się równać woli Bożej (w = W)”. Maryja jest człowiekiem, który wypełnił wolę Bożą do końca, i od Niej powinniśmy się uczyć. Prezentując model chrystologiczny pośrednictwa Maryi, Ojciec Profesor zauważył, że od Leona XIII do Piusa XII dominowała w teologii koncepcja, aby Maryję nazywać Współodkupicielką. Według tej koncepcji Chrystus przez paschalne misteria wysłużył skarbiec łask, zaś rozdzielanie tych łask powierzył Maryi. Nawiązując do tej myśli o. Kolbe zauważył, że godność Maryi jako Współodkupicielki wynika z Jej Bożego Macierzyństwa. Bóg daje swoją Matkę, bo to jest Jego Dar. Posyła nam swoje najpiękniejsze dzieło miłosierdzia – Maryję – Ucieczkę grzeszników. Zwracając uwagę na powiązanie Maryi z Duchem Świętym, św. Maksymilian odwoływał się do imienia, jakim posłużyła się Maryja w Lourdes: „Ja jestem Niepokalane Poczęcie”. Ojciec Kolbe Ducha Świętego nazywa „Niepokalany Poczęciem Niestworzonym. Duch Święty jest poczynany, jest Początkiem wszelkiego poczęcia we wszechświecie”. Jego zdaniem Maryja wzięła imię w Lourdes od Ducha Świętego. Tak jak żona bierze nazwisko od męża, tak Maryja bierze imię od swego Oblubieńca. (Ojciec Kolbe często nazywał Maryję Oblubienicą Ducha Świętego). Ze zjednoczenia Maryi z Duchem Świętym wyprowadzał koncepcję oddania się Duchowi Świętemu. Maryja, jako Oblubienica Ducha Świętego, jest Współpośredniczką łask przez partycypację w pośrednictwie Ducha Świętego. Stąd, gdy oddamy się Maryi, oddamy się Duchowi Świętemu, a wtedy działalność apostołska będzie owocna. Była to nowa, oryginalna myśl w koncepcji pneumatologicznej.

Następnym prelegentem był ks. dr hab. Stanisław Tadeusz Zarzycki SAC, prof. KUL, który zaprezentował temat: „Męczeństwo św. Maksymiliana jako najczystszy i najcenniejszy dar miłości”. Pierwszą część wystąpienia zatytułował: „Wstępujący do Boga i zstępujący od Niego dar Bożej Miłości”. Nawiązując do myśli św. Maksymiliana, Prelegent zauważył, że od Ojca przez Syna i Ducha Świętego zstępuje każdy akt stwórczej miłości i do Ojca przez Ducha i Syna wszystko powraca, a w tym ruchu istotną rolę pełni Niepokalana. Maksymilian widział Niepokalaną jako wplecioną w Miłość Trójcy Świętej. Kolejny punkt wystąpienia został zatytułowany: „Oddać się Ojcu przez Jezusa w Niepokalanej”. Zasadniczą myśl tej części referatu stanowiła odpowiedź na pytanie: „Dlaczego uczeń Chrystusa powinien oddać się Niepokalanej?”. Brzmiała ona: „Bo sam Bóg Ojciec oddał Jej swego Syna”. Skoro uczynił to Bóg, to powinien także uczynić to człowiek! Przyjęcie Jej za Matkę jest aktem posłuszeństwa wobec Jej Syna. Maryja jest drogą miłości i łaski Bożej i jednocześnie przez Nią przechodzi cała miłość stworzenia. Tym samym o. Kolbe zauważa, iż nasz wzrost miłości do Boga dokonuje się poprzez przynależność do Maryi. Trzecia część wystąpienia została zatytułowana: „Całe życie Maksymiliana odpowiedzią miłości na miłość Bożą”. Prelegent zaznaczył, że powierzenie się o. Kolbe Maryi nie było aktem jednorazowym, ale trwało przez całe życie. „Pracował bez ograniczeń, wystawiał swoje ciało na trudy apostołskie. Mawiał: cierp i pracuj, oto ideały godne Rycerza Niepokalanej”. Przyjmował wszystkie cierpienia w intencji, aby przez Maryję uzyskać wiele dusz. Ostatnia część wystąpienia nosiła tytuł: „Męczeństwo Maksymiliana najdoskonalszym darem miłości”. Jak zauważył

Prelegent: „męczeństwo jest najdoskonalszym darem miłości”. Ostateczne spełnienie się człowieka zależy od ofiarnej miłości – także w samym męczenniku. Ksiądz Zarzycki przypomniał ostatnie chwile na ziemi św. Maksymiliana. Twarz o. Kolbego była oblana blaskiem pogody. Rzuca to światło na jego męczeństwo – było ono przejściem ku Niepokalanej. Dokonane w duchu miłości do Niej. Gdy ktoś poświęca się Maryi, wówczas każda ofiara, choćby najślabsza, zostaje oczyszczona. Także jego ofiara została oczyszczona w ofierze paschalnej Chrystusa – stała się najcenniejszym darem miłości!

Kolejnym prelegentem był prof. dr hab. Benigny Leon Dyczewski OFMConv, którego wystąpienie zostało zatytułowane: „Ojciec Maksymilian Kolbe – miłość silniejsza niż śmierć”. Prelegent zauważył, iż Auschwitz było nazywane piekłem na ziemi. Według szacunków mogło tam zginąć nawet 4 miliony ludzi. Jednakże najstraszniejsze było to, że zanim więźniów pozbawiono życia biologicznego, powoli i sukcesywnie zabijano w nich człowieczeństwo. Oprawcy robili wszystko, aby w swoich ofiarach zabić szacunek do samych siebie i do innych. Służyła temu organizacja całego życia w obozie. Tam wszystko było ułożone na opak. Kto w normalnym świecie był prawy, ten był spychany na sam dół obozowej hierarchii. Nagradzano za przemoc i brutalne zachowanie, karano zaś za pomoc udzielaną bliźniemu. Wpajano przekonanie, że świat opiera się na sile i przemocy. Podczas gdy „nadludzie” rościli sobie wszelkie prawa, więźniom odmawiano nawet prawa do człowieczeństwa. W tak dramatycznych warunkach, na początku sierpnia 1941 r. na placu apelowym w Auschwitz spotkały się dwie miłości – miłość własna oprawcy, który skazał o. Kolbego na śmierć, miłość krzykliwa i sprowadzająca śmierć, oraz miłość cicha i cierpliwa, wzmacniająca innych. Pierwsza była krótka i zapomniana, druga jest błogosławiona i trwa na wieki. Św. Maksymilian ratując konkretnego człowieka od zagłady, pokazał oprawcom i więźniom godność człowieka. Jego świadectwo sprawiło, że w więźniach dokonała się przemiana. W świecie, gdzie wszystko było straszne, nagle pojawił się ktoś, kto wysoko wznosił sztandar miłości, stając się dla tysięcy ludzi znakiem, że miłość jest w stanie przebić się nawet przez dobrze zorganizowaną nienawiść. Kończąc wskazał na św. Maksymiliana, jako patrona wszystkich, którzy bronią ludzkiego życia. Jest on także patronem godności i praw człowieka oraz wzorem bronięcia tych wartości siłą miłości.

Kolejnym prelegentem był dr hab. Wiesław BAR OFMConv, prof. KUL, prodziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, którego wystąpienie zostało zatytułowane: „Wyznawca czy męczennik. Co za różnica?”. Ojciec Profesor zauważył, że po 1588 r. męczennicy stanowią prawie 50% wśród kanonizowanych i ponad 70% wśród beatyfikowanych. Kościół z petyzmem wspomina tych, którzy przelali krew dla Chrystusa. Jednakże Maksymilian został beatyfikowany nie jako męczennik, ale jako wyznawca; proces był prowadzony drogą heroicznego cnót. Papież Paweł VI zdecydował się, aby beatyfikować Maksymiliana jako wyznawcę, choć dzień po beatyfikacji, w czasie spotkania z pielgrzymami nazywa Kolbego nowym męczennikiem z Polski. Jak podkreślał Referent, Maksymilian beatyfikowany był według starego, obowiązującego wtedy prawa kanonizacyjnego. Zdaniem teologów konsultorów badających sprawę męczeństwa Maksymiliana, niezwykle trudne do udowodnienia byłoby *odium fidei* (nienawiść prześladowców wobec wiary), i dlatego ich sugestią było, aby beatyfikować o. Kolbego jako wyznawcę, a nie jako mę-

czennika. Jednakże już po dwóch latach sprawa została przekwalifikowana i uznano go za męczennika. Przyjęte wówczas rozwiązania pomogły w prowadzeniu kolejnych spraw, między innymi za męczenniczkę uznano św. Edytę Stein oraz Męczenników II wojny światowej.

Następnym prelegentem był ks. dr hab. Marek Chmielewski, prof. KUL, którego wystąpienie zostało zatytułowane: „Święty Maksymilian mistykiem?”. Zauważył on, że na co dzień mylnie utożsamia się mistykę z tzw. zjawiskami paramistycznymi, które niekoniecznie muszą towarzyszyć stanom mistycznym (zauważa się je także u opętanych oraz u osób chorych psychicznie). Jednakże mistyk – zdaniem Prelegenta – „to ktoś, kto jednoczy się aktem nadprzyrodzonej miłości z Jezusem Chrystusem. Mistyk kochając to, co kocha Jezus Chrystus, oddaje się miłości Jego Ciała, którym jest Kościół”. U mistyka jest zatem widoczne pewne ukierunkowanie apostołskie (często w stopniu heroicznym). Takie zaangażowanie widzimy u o. Kolbego, nazywanego często ze względu na swój zapał apostołski Szaleńcem z Niepokalanowa. Prawdziwa mistyka nie jest więc uciekaniem od świata. Zdaniem Księdza Profesora mistyka to „bezpośrednie, lecz niewyraźne doświadczenie obecności Boga w sobie, na dnie lub szczycie duszy, tak że mistyk za św. Pawłem mógłby rzec: «Żyję już nie ja, lecz żyje we mnie Chrystus»” (Ga 2, 20). Owo nagle wtargnięcie mocy Bożej nie jest wysiłkiem człowieka, lecz jest działaniem łaski uświęcającej – to jest dar. Zdaniem Prelegenta brak u Maksymiliana opisów stanów wewnętrznych, ale z tekstów źródłowych przebija determinacja do osiągnięcia świętości. Jak podkreślił: „Mistyka przekłada się na apostołstwo. Intymne zjednoczenie Maksymiliana z Jezusem Chrystusem przez Niepokalaną znajdowało wyraz w miłości do Kościoła [...] i ani trudności wewnętrzne (choroba, zmęczenie), ani zewnętrzne (przeżożeni itd.) nie mogły powstrzymać go od zdobywania dusz”. Ksiądz Chmielewski stwierdził, że mistykę o. Kolbego należy klasyfikować jako mistykę apostołską. Swą mądrość czerpał ze źródła najczystsze – od Pana.

Następnie miała miejsce dyskusja panelowa, którą poprowadził ks. dr hab. Adam Rybicki (Instytut Duchowości KUL), a w której wzięli udział zaproszeni goście: 1) Antonella di Piazza, misjonarka Niepokalanej o. Kolbego, opowiedziała o instytucjach inspirowanych duchowością św. Maksymiliana. 2) Dr Tomasz Terlikowski, redaktor naczelny portalu *Fronda.pl*, przedstawił osobę św. Maksymiliana jako autora największego sukcesu medialnego w Polsce; misjonarza mas, który za pomocą mass mediów bardzo szeroko oddziaływał na dusze ludzkie. 3) Z kolei o. dr Piotr Cuber OFMConv, asystent Rycerstwa Niepokalanej Prowincji Krakowskiej Franciszkanów, w swoim wystąpieniu zaprezentował genezę oraz główne założenia Rycerstwa Niepokalanej.

Zwieńczeniem całego sympozjum była projekcja filmu poświęconego wystawie prof. Mariana Kołodzieja pt. *Klisze pamięci*. Poprzez słowa-obrazy, tworzące jakby klisze pamięci, autor wprowadza odbiorców w labirynty wspomnień o tym, czego doświadczył w Auschwitz. Opowiada o obozowej gehennie oraz o osobie św. Maksymiliana. Warto dodać, że w tym dniu fragment wystawy *Klisze pamięci* można było także oglądać w hallu głównym Kolegium Jana Pawła II KUL.

KS. MAREK CHMIELEWSKI, TERESA PASZKOWSKA
KS. JAROSŁAW M. POPŁAWSKI

PRACE DYPLOMOWE
OBRONIONE W INSTYTUCIE TEOLOGII DUCHOWOŚCI KUL

I. PRZEWODY HABILITACYJNE

Dr Aleksander POSACKI SJ

Kolokwium habilitacyjne odbyło się 16 marca 2010 r. przed Radą Wydziału Teologii KUL z udziałem recenzentów: ks. prof. dr hab. Czesław RYCHLIKI (UMK), ks. prof. dr hab. Andrzej ZWOLIŃSKI (UPJP II), ks. prof. dr hab. Wincenty MYZOR (UŚ – nieobecny z przyczyn zdrowotnych), ks. dr hab. Marek CHMIELEWSKI, prof. KUL.

Aleksander Posacki, jezuita, znany jest w Polsce przede wszystkim jako specjalista od demonizmu, ezgoteryzmu i gnozy. Jego dorobek naukowy jest imponujący. Do chwili wszczęcia przewodu habilitacyjnego obejmował około 160 pozycji, w tym 11 książek autorskich, oraz 6 płyt CD z zapisem wystąpień na różnych sesjach krajowych.

Z racji wykształcenia filozoficznego jego publikacje cechuje ukierunkowanie antropologiczne, dopełniane elementami teologii systematycznej. Wydaje się, że takie podejście do kwestii współczesnych zagrożeń duchowych, ściśle związanych ze światopoglądem, ma dużą siłę argumentacyjną. Krytyczno-polemiczny styl jego pisania, a przy tym popularyzatorskie nachylenie zyskuje uznanie nie tylko czytelników, ale i wydawców.

A. *Publikacje*. Stosunkowo najczęściej uwagi w swoich artykułach naukowych o. Posacki poświęcił współczesnym przejawom okultyzmu w powiązaniu z demonologią i satanizmem, a także: gnozje, ezoteryzmowi, spirytyzmowi i magii, wpisujących się w ideologię *New Age* oraz różnych sekt. Wiele pisał o współczesnych zagrożeniach, które wynikają z wymienionych wyżej prądów umysłowo-duchowych, a zwłaszcza o alternatywnych technikach terapeutycznych i medycznych. Podejmował także nabrzmiały współcześnie problem wzajemnego związku duchowości, psychologii i psychiatrii, jak również pseudomistyki. Tej problematyce autor poświęcił kilkadziesiąt obszernych haseł w dwudziestotomowej *Encyklopedii „białych plam”*, zebranych w dwutomowym dziele pt. *Encyklopedia zagrożeń duchowych. Mistyka, ezoteryzm, okultyzm* (Radom 2009).

Podejmowane w artykułach zagadnienia często znajdowały rozwinięcie w jego książkach. Wśród nich są m.in.: *Okultyzm jako niewierność fundamentalna* (Kraków 1996); *Niebezpieczeństwa okultyzmu* (Kraków 1997); *Dlaczego nie Metoda Silvy...* (Kraków 1998); *Spiritismus – was unterscheidet ihn von Parapsychologie und Magie* (Reisbach 2003); *Cuda chrześcijańskiej wiary. Mistyka. Inicjacje. Objawienia* (Kra-

ków 2003); *Sekty – z punktu widzenia zagrożeń światopoglądowo-duchowych. Pytania i odpowiedzi* (Częstochowa 2006). W związku z ukazaniem się głośniejszej książki F. Goodman pt. *Egzorcyzmy Annelise Michel* (Gdańsk 2005) i jej ekranizacji, o. Posacki opublikował dziełko pt. *Egzorcyzmy, opętanie, demony* (Radom 2005), w którym w sposób systematyczny i przejrzysty wyjaśnia pojęcia oraz prostuje różne błędne przekonania odnośnie do satanizmu i eklezjalnej posługi uwalniania. Odpowiedzią na współczesne wyzwania jest książka pt. *Harry Potter i okultyzm. „Magiczna” wyobraźnia czy realistyczna magia?* (Gdańsk 2006), w której autor chyba jako jedyny lub przynajmniej jeden z nielicznych w Polsce poddał rzeczowej krytyce samo dzieło J. Rowling, wskazując na niebezpieczeństwo popularyzowanej wśród dzieci magii i związanej z tym kontrinicjacji.

Nie można też pominąć ważnej książki pt. *Psychologia i New Age. Psychologiczne terapie czy okultystyczne inicjacje?* (Gdańsk 2007), w której krakowski jezuita obnaża niebezpieczeństwa wynikające z jungizmu we współczesnej psychologii i pochodnych jej manipulacyjnych poglądów oraz praktyk, typowych dla ideologii *New Age*. Porusza ponadto doniosły problem wzajemnego stosunku duchowości i psychologii, demaskuje m.in. niebezpieczeństwa scjentologii, jak również bardzo popularne w Polsce metody terapeutyczne: Kinezylogię Edukacyjną i Terapię Helingera.

W swoich publikacjach o. Posacki prezentuje się jako niezależny i odważny badacz trudnych z punktu widzenia socjologicznego i poznawczego zjawisk okultyzmu, ezoteryzmu, magii i demonologii. Czasami ośmiela się wyrażać dość krytyczne zdanie o niektórych działaniach duszpasterskich w Kościele, świadczących o ignorancji lub lekceważeniu realnych zagrożeń duchowych. Wyraża się w tym jego troska o wierność Prawdzie.

B. *Rozprawa habilitacyjna*. Jej tytuł brzmi: *Ezoteryzm i okultyzm – formy dawne i nowe. Aspekty filozoficzno-teologiczne i praktyczno-duszpasterskie* (Radom 2009, ss. 516). Nie tylko że sytuuje się ona na linii dotychczas podejmowanej przez o. dr. Posackiego tematyki, ale zbiera ją, porządkuje i systematyzuje. W efekcie – jak zauważa we Wprowadzeniu – rozprawa ta jest „opracowaniem całościowym i swoistą próbą syntezy w omawianym temacie, co wydaje się pewną nowością w obszarze polskiej teologii” (s. 13).

Składa się ona z Wprowadzenia, pięciu rozdziałów i Zakończenia oraz czterech aneksów, które zawierają: noty duszpasterskie Konferencji Episkopatu Toskanii i Emilii-Romanii na temat demonologii i magii, wytyczne Konferencji Episkopatu USA do oceny reiki oraz świadectwo Doroty uwikłanej w metodę uzdrowicielską reiki. Całość zamyka obszerna Bibliografia licząca około 940 pozycji.

We Wprowadzeniu do rozprawy habilitacyjnej o. Posacki wskazuje na cztery główne jej cele. Są nimi: „próbą całościowej syntezy szeroko pojętych tematów ezoteryzmu i okultyzmu przede wszystkim w relacji do filozofii, teologii oraz kwestii duszpasterskich”, ukazanie dawnych i nowych form ezoteryzmu i okultyzmu, mających związek ze współczesną kulturą i nauką, „wskazanie na związki ezoteryzmu i okultyzmu z bardziej pierwotnym czy powszechnym światem idei filozoficznych, humanistycznych i naukowych”, a wreszcie „przywołanie w kontekście tematyki ezoteryzmu i okultyzmu nie tylko ocen filozoficznych i dogmatyki teologicznej, ale żywej i egzystencjalnej teologii” (s. 20). Generalnie cele te zostały osiągnięte, choć można byłoby oczekiwać, że ostatni z nich, zgodnie z podtytułem dzieła, będzie

bardziej wyeksponowany i pogłębiony. Widać w tym przewagę formacji filozoficznej autora nad teologiczną. Wielokrotnie nie bez racji wspomina też o ukrytych zagrożeniach duchowych ze strony konkretnych nowych form okultyzmu i ezoteryzmu, które reprezentują określoną duchowość.

W rozdziale pierwszym autor wyjaśnia pojęcia ezoteryzmu, okultyzmu i parapsychologii, jak również wykazuje zachodzące między nimi związki ideowe. Przedstawia w zarysie toczące się spory odnośnie do samej terminologii ezoteryzmu i okultyzmu, jak i znaczenie omawianych tu zjawisk dla światopoglądu. Jego zdaniem okultyzm dotyczy „przedmiotu” poznania, zaś ezoteryzm bardziej poznającego „podmiotu”. W obydwu przypadkach istotną rolę pełni inicjacja, która z punktu widzenia chrześcijańskiego – jak zauważa autor – jest kontrinicjacją.

Drugim krokiem – w rozdziale następnym – było ukazanie gnozy i neognozy jako ideowych podstaw ezoteryzmu i okultyzmu. Autor zaprezentował różne przejawy i formy neognozy, takie jak: teozofia, antropozofia i zaproponowana przez C.G. Junga wizja rzeczywistości, zwana jungizmem, z której obficie czerpie ruch *New Age*. Wszystkie one dają się sprowadzić do monodualizmu, który jest nie do pogodzenia z chrześcijańską antropologią i teologią.

Dwa kolejne rozdziały dotyczą historii ezoteryzmu i okultyzmu od czasów starożytnych aż do współczesności. Autor prześledził ich rozwój w starożytności, kładąc nacisk na konfrontację z chrześcijaństwem, zaś mówiąc o czasach współczesnych, wyakcentował ezoteryczny charakter masonerii, hitlerowskiego nazizmu i nurtu *New Age*. Współczesne jego formy, silnie przenikające głównie za pomocą mass mediów do kultury i życia codziennego, to neopogaństwo, które trzeba odróżnić od ateizmu, oraz satanizm. Wiele miejsca w rozdziale czwartym o. Posacki poświęcił spirytyzmowi w jego formach starych i nowych, takich jak: transkomunikacja, channeling, UFO, eksterioryzacja, doświadczenia bliskie śmierci i szamanizm, magia, w zakres której wchodzi czary i fetysyzm, wróżbiarstwo, którego formą jest astrologia i numerologia, oraz medycyna okultystyczna, popularyzowana głównie w postaci bioenergoterapii i metody reiki.

Ostatni, piąty rozdział, najmniejszy ze wszystkich (liczy tylko 32 strony), poświęcony został ocenie okultyzmu z punktu widzenia teologii i duszpasterstwa.

Rozprawa habilitacyjna o. Aleksandra Posackiego SJ jest nie tylko chronologicznym przeglądem idei i zjawisk kulturowych, ale również – a w niektórych przypadkach przede wszystkim – wnikliwą krytyką z punktu widzenia filozofii i teologii, z praktyczno-duszpasterskimi wskazaniem na zagrożenia. Choć w pierwszej chwili można mieć wrażenie skrajnie i jednostronnie negatywnej oceny prezentowanych w rozprawie ezoteryzmu i okultyzmu z ich pochodnymi, to jednak trudno nie zgodzić się z głównymi tezami przedstawionymi w recenzowanej rozprawie o. Posackiego. Zostały one bowiem gruntownie uzasadnione historycznie, kulturowo, filozoficznie i teologicznie. Autor powołuje się przy tym na bogatą literaturę wielojęzyczną, co ujawnia jego doskonałe rozeznanie w podejmowanej problematyce.

Dr Adam Józef SOBCZYK MSF

Kolokwium habilitacyjne odbyło się 16 marca 2011 r. przed Radą Wydziału Teologii KUL z udziałem recenzentów: prof. dr hab. Marian MACHINEK MSF (UWM), ks. prof. dr hab. Jan ORZESZYNA (UPJP II), prof. dr hab. Krystian WOJACZEK (UO), ks. dr hab. Marek CHMIELEWSKI (KUL).

A. *Publikacje*. Dorobek naukowy ks. dr. Adama Sobczyka od chwili uzyskania doktoratu w 2005 r. obejmuje 34 pozycje, w tym 4 książki autorskie, 2 książki współautorskie, jedną książkę pod jego redakcją. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół trzech głównych tematów: a) podstawy życia duchowego, a zwłaszcza modlitwa; b) duchowość Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny, ze szczególnym położeniem akcentu na duchowość założyciela, ks. Jana Berthiera (1840-1908). Jest to – jak się wydaje – pierwsza w Polsce, a przynajmniej jedna z nielicznych próba systematycznego opracowania duchowości zgromadzenia i założyciela; c) duchowość Świętej Rodziny z Nazaretu jako wzór chrześcijańskiej doskonałości z implikacjami dla życia chrześcijańskiego w ogóle, a w szczególności dla małżeństw i rodzin.

Odwierciedleniem tych zainteresowań są książki ks. Sobczyka. Pierwsza z nich, pt. *Podstawy życia duchowego według Katechizmu Kościoła Katolickiego* (Lublin 2005, ss. 256), to opublikowana rozprawa doktorska, która wypełnia lukę wśród licznych opracowań na temat nowego Katechizmu Kościoła Katolickiego.

Prawdopodobnie pierwszą w języku polskim syntezą na temat duchowości Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny jest jego druga książka, pt. *Droga do doskonałej miłości Boga w nauczaniu Sługi Bożego Jana Berthiera, Założyciela Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny* (Chaponost–Wielki Klincz 2005-2006, ss. 232). Analizując wnikliwie pisma założyciela, z których żadne dotychczas nie zostało wydane w języku polskim, autor eksponuje aretologiczny wymiar duchowości chrześcijańskiej. W jej centrum znajduje się miłość, zaś praktycznym tego wymiarem jest naśladowanie Chrystusa. Wzorem miłości jest Święta Rodzina. Odwzorowywanie jej stylu życia przez rodziny chrześcijańskie spełnia Boski zamysł, aby człowiek właśnie w łonie rodziny wzrastał do miłości, gdyż jest to najbardziej naturalne dla niego środowisko.

Mimo iż tytuł książki *Rekolekcje ze Świętą Rodziną dla rodzin. Kontemplacja i naśladowanie Świętej Rodziny* (Pelplin 2009) sugeruje popularny i duszpasterski jej charakter, tym bardziej że wyrosła z praktyki rekolekcji dla rodzin w ramach działalności Stowarzyszenia Najświętszej Rodziny, to jednak zachowuje walor naukowo-poznawczy. Autor bowiem w 18 odcinkach, metodycznie podzielonych na dwie serie, poddał analizie dane biblijne i nauczanie Kościoła odnośnie do Świętej Rodziny, wyprowadzając z nich praktyczne wnioski, wyrażone językiem kerygmatycznym. Wiele z podjętych tam treści zostało rozwiniętych i pogłębionych w rozprawie habilitacyjnej.

B. *Rozprawa habilitacyjna*. Jej tytuł brzmi: *Communio caritatis Świętej Rodziny z Nazaretu jako wzór życia duchowego współczesnej rodziny katolickiej* (Kazimierz Biskupi 2010, ss. 376). Jest to w pewnym sensie zwięźczone dotychczasowych zainteresowań badawczych ks. Adama J. Sobczyka. Potwierdza to duża ilość zgroma-

dzonych informacji, niekiedy bardzo drobiazgowych, z zakresu biblistyki, patrystyki, historii Kościoła i historii duchowości oraz zakonnych szkół duchowości, dogmatyki, mariologii i józefologii, a przede wszystkim teologii duchowości. Wszystkie one powiązane są z głównym tematem, jakim jest duchowość świętorodzinną.

Jak wynika z tytułu rozprawy, przedmiotem materialnym prezentowanych w niej kilkuletnich badań jest Święta Rodzina, ukazana jako *communio caritatis*, natomiast przedmiotem formalnym, czyli aspektem, pod kątem którego ujmuje się przedmiot materialny, jest jej wzorczość, szczególnie dla współczesnej rodziny katolickiej. Ten interesujący zamysł metodologiczny rozprawy dobrze ilustruje graficzny schemat, zamieszczony na końcu Wstępu (s. 28), według którego z duchowości Świętej Rodziny wyrasta duchowość świętorodzinną oddziałująca na duchowość współczesnej rodziny katolickiej.

W centrum uwagi pozostaje więc *communio caritatis* – pojęcie, które w literaturze teologicznej w odniesieniu do rodziny, zwłaszcza Świętej Rodziny, dotychczas nie występowało. Jest zatem oryginalną i odważną propozycją habilitanta, a przy tym w pełni zasadną i godną uznania. Ona też stanowi najważniejszy walor merytoryczno-poznawczy recenzowanej rozprawy.

Niemniej jednak wydaje się, że autor nie wykorzystał okazji, aby dokonać bardziej pogłębionej z punktu widzenia teologii duchowości analizy tej przestrzeni teologalnej, jaką jest *communio caritatis*. Ograniczył się raczej do opisanie jej od strony biblijno-historycznej i zjawiskowej oraz funkcjonalno-praktycznej, na co wskazują poszczególne rozdziały dysertacji. W pierwszym ukazany został bowiem biblijny obraz Świętej Rodziny w kontekście historyczno-kulturowym, zaś w drugim opisano duchowość świętorodzinną w perspektywie historyczno-teologicznej. Trzeci rozdział dotyczy głównych elementów duchowości świętorodzinnej. Dwa kolejne zdają się stanowić implikacje dotychczasowego wywodu, gdyż rozdział czwarty opisuje współczesną rodzinę katolicką jako *communio caritatis*, zaś ostatni wskazuje praktyczne sposoby realizacji duchowości świętorodzinnej. Tymczasem zgodnie z metafizycznym aksjomatem *agere sequitur esse*, dla pełniejszego wyrażenia i uzasadnienia przedstawionego w czwartym i piątym rozdziale aspektu *agere* rzeczywistości określonej jako *communio caritatis*, należałoby wpierw przedstawić jej aspekt *esse*. A zatem cennym uzupełnieniem zaproponowanej przez ks. dr. Sobczyka wizji rodziny jako *communio caritatis* i opartej na niej duchowości chrześcijańskiej, byłaby analiza tej rzeczywistości od strony metafizyczno-antropologicznej, co w powiązaniu z analizą teologiczno-duchową, zawartą w rozdziale trzecim, dałoby pełniejszy jej obraz. Chodziłoby zatem o podjęcie takich kwestii, jak na przykład: relacyjno-społeczny charakter bytu ludzkiego, a w związku z tym będąca u fundamentu miłości postawa „posiadania siebie w dawaniu siebie” (por. GS 24) oraz jej konotacja wolitywno-afektywna. W pogłębionej analizie teologicznoduchowej rzeczywistości *communio caritatis* nie powinno także zabraknąć szeroko rozwijanej przez Jana Pawła II relacji kobieta-mężczyzna, jako „wzajemna pomoc”, jak również próby opisanie doświadczenia duchowego zarówno w jego wymiarze wertykalno-podmiotowym, jak i horyzontalno-wspólnotowym.

I. KATEDRA TEOLOGII DUCHOWOŚCI KATOLICKIEJ

1. ROZPRAWY DOKTORSKIE

Promotor: ks. dr hab. Marek Chmielewski, prof. KUL

Agnieszka SZYMAŃSKA CSNJ (Warszawa), *Imię Jezus w duchowości Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus*, Lublin 2010, ss. 307, (obrona publiczna 27 kwietnia 2010). Recenzenci: ks. dr hab. Jacek KICIŃSKI (PWT Wrocław), s. dr hab. Teresa PASZKOWSKA, prof. KUL.

Sobór Watykański II w dekrecie *Perfectae caritatis*, mówiąc o potrzebie przystosowanej odnowy życia zakonnego, postuluje ustawiczne powracanie „do źródeł wszelkiego życia chrześcijańskiego i do pierwotnego ducha ożywiającego instytucje, jak też ich dostosowanie do zmieniających się warunków epoki” (nr 2). Chodzi bowiem o odczytanie charyzmatu założycielskiego w kontekście czasów współczesnych.

Takiemu celowi służy rozprawa doktorska s. Agnieszki Szymańskiej, która podejmując odważne studium na temat własnej wspólnoty, wychodzi z założenia, że przede wszystkim w nazwie instytutu życia konsekrowanego należy szukać kwintesencji pierwotnego charyzmatu i zasadniczych zrębów duchowości. Poddaje więc analizie nie tylko pisma założycielskie i dokumenty zgromadzenia pod kątem kultu imienia Jezusa, ale także śledzi historię tworzenia się tej wspólnoty.

Przyjętemu założeniu odpowiada struktura rozprawy. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Korzenie duchowości Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus”, autorka omówiła genezę, szczególnie pod kątem kultu imienia Jezus oraz wskazała, w jaki sposób i w wyniku jakich procesów historycznych w duchowość zgromadzenia wpisał się ten kult.

Rozdział drugi, pt. „Imię Jezus w teologicznych podstawach duchowości Zgromadzenia”, ukazuje specyfikę tego kultu w danej wspólnotie. Wskazano trzy zasadnicze rysy duchowości zgromadzenia, w których kult imienia Jezus odgrywa istotne znaczenie: ukrycie, maryjność i eklezjalność.

Kolejny rozdział rozprawy, pt. „Kultyczny wymiar duchowości Imienia Jezus w Zgromadzeniu”, dotyczy praktycznych przejawów czci dla imienia Jezus, jakie obecne są w zgromadzeniu.

Ostatni rozdział poświęcony jest apostołskiemu wymiarowi duchowości imienia Jezus, tak jak przedstawia się on w omawianym instytucie zakonnym.

Ta głęboka i wszechstronna analiza kultu imienia Jezus w zgromadzeniu pod Jego nazwą potwierdza tezę wyjściową, że zasadniczy charyzmat i duchowość tego instytutu zakonnego zawiera się w jego nazwie. Jest to więc duchowość na wskroś chrystopcentryczna, której ubogacającymi aspektami są: ukrycie, maryjność i eklezjalność.

Rozprawa pod względem merytorycznym jest wnikliwa i dojrzała, świadczy o wysokich kompetencjach autorki. Waler poznawczy prezentowanej rozprawy zawiera się w tym, że jest to studium oparte na unikatowym materiale źródłowym, praktycznie niedostępnym poza wspólnotą zgromadzenia. Autorka, mimo iż należy do analizowanej wspólnoty zakonnej, zachowała zdrowy dystans do źródeł i podejmowanego problemu, cechujący dojrzałego badacza.

Walorowi merytorycznemu odpowiada walor metodyczno-techniczny rozprawy, która została przygotowana bardzo starannie. Bogaty aparat bibliograficzny skrupulatnie dokumentuje każdą stawianą tezę. Jak sama autorka zauważa we Wstępie, jest to właściwie pierwsze tego rodzaju studium całościowo ujmujące problematykę duchowości zgromadzenia, komplementarne do innych studiów o charakterze historycznym.

Elżbieta KRUSZEWSKA ZSJM (Tarnów), *Miłosierdzie Boże w aspekcie trynitarnym jako podstawa duchowości chrześcijańskiej w pismach bł. Michała Sopoćki*, Lublin 2010, ss. 305, (obrona publiczna 30 września 2010). Recenzenci: dr hab. Elżbieta MATULEWICZ, prof. UKSW, ks. dr hab. Adam RYBICKI (KUL).

Pontyfikat Jana Pawła II wniósł w historię duchowości niezwykłą popularność idei Miłosierdzia Bożego, a wraz z tym osobę św. Faustyny Kowalskiej. Tymczasem nie można pominąć doniosłej roli bł. ks. Michała Sopoćki, spowiednika i pierwszego powiernika objawień s. Faustyny, gdyż to on na bieżąco nie tylko weryfikował prawdziwość jej przeżyć mistycznych, ale pomagał w realizacji misji powierzonej jej przez Jezusa, a przede wszystkim podjął się niezwykle trudnego, bo pionierskiego przed ponad 60. laty dzieła teologicznego opracowania tajemnicy Bożego miłosierdzia. Jednak ten jego wkład nie jest dostatecznie poznany i pogłębiony, pomimo przeprowadzonego procesu beatyfikacyjnego.

Prezentowana rozprawa doktorska s. Elżbiety Kruszewskiej ze Zgromadzenia Sióstr Jezusa Miłosiernego jest jedną z nielicznych prób zsyntetyzowania poglądów bł. Michała Sopoćki na Miłosierdzie Boże. W tym celu autorka materialny przedmiot badań, jakim jest tajemnica Miłosierdzia Bożego, ujęła od strony duchowości i doprecyzowała przez wskazanie przedmiotu formalnego, jakim jest trynitarny aspekt.

Takie postawienie problemu jest świadomym zabiegiem metodologicznym, konsekwentnie realizowanym w treści rozprawy. Posłużyła do tego koncepcja duchowości wypracowana w „szkole lubelskiej”. Chodzi mianowicie o zespół postaw, mających do przedmiotu doświadczenia duchowego odniesienie doktrynalno-poznawcze, aksjologiczno-afektywne i praktyczno-działaniowe. To założenie metodologiczne zostało w pracy konsekwentnie zrealizowane w odniesieniu do każdej z Boskich Osób Przenajświętszej Trójcy. W rezultacie treść rozprawy zawiera się w „metodologicznej siatce”, w której współrzędną pionową stanowi wspomniana koncepcja duchowości, zaś współrzędną poziomą – Boskie Osoby.

Odpowiednio do tego autorka kwestię Miłosierdzia Bożego rozpatruje w trzech rozdziałach, zgodnie ze źródłami, którymi są pisma ks. Sopoćki. W pierwszym rozdziale pisze o Miłosierdziu Bożym w Trójjedynym Bogu, co odpowiada aspektowi doktrynalno-poznawczemu. Pisze więc o Miłosierdziu w Ojcu, w Synu i w Duchu Świętym. W podobnym kluczu pisze w rozdziale drugim o darze miłosierdzia dla człowieka, a więc o tym, jak ukazane w rozdziale pierwszym misterium Bożego Miłosierdzia odbierane jest przez człowieka. Trzeci rozdział dotyczy praktycznej strony Bożego Miłosierdzia. Na podstawie myśli ks. Sopoćki s. Kruszewska omawia sposoby, dzięki którym człowiek może adekwatnie odpowiedzieć na dar Bożego Miłosierdzia.

Takie aspektowe ujęcie doktryny Błogosławionego odnośnie do Miłosierdzia Bożego, choć nie pochodzi od niego samego, to jednak posłużyło do wiernego – jak się wydaje – odczytania jego nauczania i usystematyzowania go. Autorka wykorzystała do tego bogaty materiał źródłowy dotyczący problematyki Miłosierdzia Bożego, obejmujący 17 książek, 72 artykuły, 79 konferencji, rozważań i rekolekcji oraz 29 kazań. Ponadto poddała analizie listy, rękopisy i inne dokumenty nigdzie dotychczas niepublikowane. W ogóle wykaz wykorzystanej w rozprawie literatury obejmuje 25 stron.

Rozprawa odznacza się wysokim walorem merytorycznym, gdyż prezentuje mało znaną doktrynę niezwykle ważnego dla teologii Miłosierdzia autora, jakim jest bł. Michał Sopoćko, a poza tym ujmuje ją w sposób bardzo oryginalny w kluczu trynitarnym, szczególnie polecanym i preferowanym przez Jana Pawła II. Pod względem metodologicznym rozprawa ta może posłużyć jako wzorzec aplikacji proponowanej koncepcji duchowości do systematycznych badań w tym zakresie. Nie bez znaczenia jest też walor formalno-bibliograficzny z uwagi na to, że s. Kruszewska zbiera cały dorobek ks. Sopoćki na temat Miłosierdzia Bożego. Każdy inny badacz, idący w jej ślady, pod wieloma względami ma bardzo ułatwioną pracę.

Ks. Wojciech BARTOSZEK (archidiecezja katowicka), *Sulpicjański model życia kapłańskiego. Studium na podstawie pism Towarzystwa Kapłanów Świętego Sulpicjusza z XVII w.*, Lublin 2011, ss. 314, (obrona publiczna 27 czerwca 2011). Recenzenci: ks. dr hab. Jan MACHNIAK, prof. UPJPII, dr hab. Stanisław T. ZARZYCKI, prof. KUL.

Zgodnie ze słowami kard. Cláudio Hummesa, prefekta Kongregacji ds. Duchowieństwa (z 15 maja 2009), który zapowiadał Rok Kapłański z okazji 150. rocznicy śmierci św. Jana Marii Vianneya, ten obchód miał na celu umożliwienie podjęcia intensywnej, pogłębionej refleksji „na temat kapłańskiej tożsamości i teologii katolickiego kapłaństwa, jak również budzić i rozwijać szczególną wrażliwość na powołanie i misję kapłana w Kościele i w społeczeństwie”.

Rozprawa doktorska ks. Wojciecha Bartoszka na temat sulpicjańskiego modelu życia kapłańskiego na podstawie pism Towarzystwa Kapłanów Świętego Sulpicjusza z XVII wieku wpisuje się w powyższe inicjatywy Roku Kapłańskiego, trwającego od czerwca 2009 do czerwca 2010 r. W tym bowiem czasie ks. Bartoszek prowadził swoje badanie, przebywając na specjalnym trzyletnim stypendium naukowym w Paryżu. Ze względu na liczne odniesienia do współczesnej teologii kapłaństwa, jak i przeważając metodę teologiczną, studium to ma nie tyle charakter historyczny, ile nade wszystko teologiczno-systematyczny.

Praca uzupełniona została w aneksach dziewięcioma ilustracjami, ukazującymi kościoł św. Sulpicjusza oraz fragmenty pism będących przedmiotem wnikliwych analiz; składa się z trzech rozdziałów, poprzedzonych wykazem skrótów, bibliografią i Wstępem.

Rozdział pierwszy kreśli kontekst historyczno-teologiczny sulpicjańskiego modelu życia kapłańskiego, który stanowi przedmiot materialny studium. W poszczególnych paragrafach autor przedstawił *le grand siècle* duchowości francuskiej na tle wydarzeń XVII wieku. To z kolei pozwoliło mu omówić sytuację duchowieństwa francuskiego

na początku XVII wieku, kiedy kształtowała się szkoła sulpicjańska. Można tu znaleźć wiele interesujących szczegółów. Ważnym etapem do omówienia oratoriańskich źródeł sulpicjańskiego modelu życia kapłańskiego, zamykającego ten rozdział, było podjęcie zagadnienia realizacji przez Kościół we Francji w tym okresie postanowień Soboru Trydenckiego odnośnie do sakramentu kapłaństwa.

Centralny dla podjętej tematyki rozprawy rozdział drugi przedstawia syntezę nauki ks. Jeana-Jacques'a Olier'a o sakramencie święceń i formacji kapłańskiej. Autor zwrócił uwagę przede wszystkim na jedność życia duchowego i posługi kapłańskiej w życiu ks. Olier'a. Liczne fakty biograficzne właściwego twórcy szkoły sulpicjańskiej pozwalają lepiej rozumieć jego doktrynę o kapłaństwie, w której akcent położono na upodobnienie do Chrystusa Kapłana przez wewnętrzny akt pobożności, modlitwę, adorację, ofiarę i wynikające z kapłańskiej tożsamości zobowiązania. Książd Olier w swoich pismach podkreślał wielkość i świętość powołania kapłańskiego, wskazując przy tym na konkretne znaki weryfikujące jego autentyczność, jak również typowe dla tej szkoły duchowości elementy pedagogiki w formacji kapłańskiej, która legła u podstaw organizacji seminariów duchownych.

Dopełnieniem, a zarazem czymś w rodzaju praktycznych implikacji płynących z doktryny ks. Olier'a jest rozdział trzeci rozprawy, omawiający sulpicjański model życia kapłańskiego w aspekcie dynamiczno-rozwojowym. Chodzi mianowicie o ukazanie tzw. ducha kościelnego jako fundamentu teologii i życia kapłańskiego. W dalszej kolejności autor omówił dość szczegółowo etapy przygotowania do kapłaństwa oraz elementy metody formacyjnej w seminarium sulpicjańskim, a wreszcie cnoty kapłańskie, jakimi powinien odznaczać się absolwent seminarium sulpicjańskiego.

Przedstawiona w zarysie struktura rozprawy ukazuje dobrze przemyślaną koncepcję rozprawy i metodę badawczą. Jest to przejście od kontekstu historycznego, przez aspekt doktrynalny do aspektu praktycznego. Wymagało to zastosowania złożonej metody badawczej, którą ks. Bartoszek omówił we Wstępie. Wykorzystał więc metody: historyczno-krytyczną, fenomenologiczną oraz analityczno-syntetyczną. Użycia metody historyczno-krytycznej domagały się źródła, które autor w większości studiował w oryginale francuskim z manuskryptów. Dla odtworzenia doświadczenia duchowego ks. Olier'a, będącego źródłem jego doktryny, autor posłużył się metodą fenomenologiczną. Natomiast wypracowanie implikacji pod kątem współczesnych potrzeb określenia tożsamości kapłańskiej możliwe było przy zastosowaniu klasycznej w teologii metody analityczno-syntetycznej.

Godne podkreślenia jest także to, że źródłową bazę prezentowanej rozprawy stanowią oryginalne pisma twórców szkoły sulpicjańskiej, a więc kard. P. de Berulle'a, ks. Ch. de Condrena, ks. J.-J. Olier'a, L. Tronsona oraz dwóch mniej znanych autorów: ks. Charles'a-Louisa de Lantages i ks. Joachima de la Chétardie. Ponadto przywołano 62 francuskojęzyczne opracowania podjętej tematyki i omawianych autorów, nie mówiąc o dość rozległej literaturze pomocniczej.

Biorąc pod uwagę to wszystko można powiedzieć, że omawiane studium ks. Bartoszka jest cennym dziełem, przybliżającym polskiemu czytelnikowi mało znaną, a raczej zapomnianą szkołę duchowości kapłańskiej, na której oparta jest przecież współczesna formacja seminaryjna. W kontekście współczesnych kryzysów duchowości kapłańskiej i różnego rodzaju zagrożeń treści zawarte w rozprawie mogą być na nowo cenną inspiracją dla opracowywania *ratio studiorum* dla polskich seminariów.

2. PRACE MAGISTERSKIE

Ks. Paweł GŁOWIK (diecezja zamojsko-lubaczowska), *Miłość w życiu chrześcijanina według o. Daniela Ange. Studium na podstawie przekładów polskojęzycznych*; Alena KHUdalei (Bobrujsk, Białoruś), *Posługa świeckich w kierownictwie duchowym*; Agnieszka ŁUBKOWSKA (Rzeszów), *Sylwetka duchowa Anny Nagórskiej (1882-1963)*; s. Elżbeta NUTSKOVSKA (Strzelczyska, Ukraina), *Niepokalane Serce Maryi jako wzór kontemplacji i źródło apostołstwa w Zgromadzeniu Małych Sióstr Niepokalanego Serca Maryi. Studium na podstawie pism Sługi Bożej Anieli Róży Godeckiej*; Olga STREMBSKA (Elbląg), *Powołanie karmelitanki bożej do miłości oblubieńczej. Studium na podstawie życia i pism św. Teresy Benedykty od Krzyża*; Zuzana Terésia VALACHOVIČCOVA KDzJ (Słowacja), *Kierownictwo duchowe Matki Teresy Janiny Kierocińskiej*.

III. KATEDRA HISTORII DUCHOWOŚCI

PRACE MAGISTERSKIE

Promotor: ks. dr hab. Jarosław M. Popławski, prof. KUL
Damian Piotr LASKOWSKI FDP, *Maryjna duchowość w życiu i dziełach św. Alojzego Orione. Studium na podstawie wybranych pism*.

Promotor: ks. dr Jan Miczyński

Tomasz MAKARA, *Rozeznawanie duchowe podczas „nocy ciemnej” w pismach św. Jana od Krzyża*; Łukasz Damian WIŚNIEWSKI, *Miłosierdzie Boże w doświadczeniu i pismach świętej Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza*.

IV. KATEDRA DUCHOWOŚCI ŻYCIA KONSEKROWANEGO

1. ROZPRAWY DOKTORSKIE 2011

Promotor: dr hab. Teresa Paszkowska, prof. KUL
Tadeusz STARZEC OFM^{Cap}, *Świętego Franciszka z Asyżu specyficzny model życia eremickiego. Studium na podstawie „Reguły dla pustelni”*, Lublin 2011, ss. 278.

Rozprawa została napisana przy Katedrze Duchowości Życia Konsekrowanego. Jak wskazuje temat, w zakres badań wchodzi tu *eremicki model życia* obecny w życiu św. Franciszka z Asyżu i oferowany braciom w jego piśmie zwanym „Regułą dla pustelni”, w aspekcie jego specyficzności wobec innych modeli.

I. Podstawowy walor rozprawy stanowi jej nowatorski charakter. Nie podejmowano się dotąd w obszarze polskojęzycznym opracowania tego zagadnienia, nawet w sposób przyczynkowy. Opracowania niemiecko- i włoskojęzyczne w tym zakresie również są znikome (K. Esser OFM, O. Asseldonk OFM^{Cap}, L. Lehmann OFM^{Cap}, C. Paolazzi OFM). Autor wydobyl *specyfikę* eremickiego sposobu życia przyjętego

przez św. Franciszka, zestawiając go z innymi obecnymi w Kościele doświadczeniami eremitycznymi.

II. Pierwszorzędnym materiałem źródłowym jest małe pismo św. Franciszka, określone jako *Regula pro eremitoriis data*. Autor odnosi się do kilku rękopisów i jego wydania krytycznego w opracowaniu K. Essera OFM. W zakres źródeł wchodzi też inne pisma św. Franciszka, zwłaszcza dwie reguły (*Regula non bullata*, *Regula bullata*), które stanowią istotny punkt odniesienia dla braci żyjących okresowo w eremach. Także wczesne biografie Świętego dostarczyły materiału źródłowego poświadczającego jego eremickie doświadczenia. Innym rodzajem źródeł są teksty opisujące sposób życia eremickiego w starożytności, np. *Vita Antonii* oraz różne reguły monastyczne, których twórcy poznali i docenili walor odosobnienia w swym poszukiwaniu Boga. Autor rozprawy zgromadził też literaturę przedmiotu i literaturę pomocniczą.

III. Język rozprawy jest poprawny. Wnioskowanie uzasadnione i logiczne. Wydaje się, że konkluzje tu sformułowane zostaną praktycznie spożytkowane przez braci mniejszych, przejawiających wrażliwość na eremicki wymiar życia franciszkańskiego. Zastosowana metoda analizy źródeł oraz wglądu fenomenologicznego w dane źródłowe – w powiązaniu z kluczem personalistycznym – okazała się zasadna i efektywna.

IV. Na strukturę opracowania – poza Wykazem skrótów, Wstępem, Zakończeniem, Zestawem bibliografii, Aneksiem – złożyły się cztery rozdziały; pierwszy: *Eremicki sposób życia w starożytnym Kościele* (ss. 22-100); drugi: *Św. Franciszka z Asyżu doświadczenie życia pustelniczego w świetle jego pism i pierwszych biografii* (ss. 101-129); trzeci: *Merytoryczno-kontekstowa analiza „Reguły dla pustelni” św. Franciszka z Asyżu* (ss. 130-195); czwarty: *Model eremicki św. Franciszka wobec innych modeli eremickich* (ss. 196-241).

W aneksach (ss. 265-278) zamieszczono fotokopie kilku kodeksów zawierających *Regułę dla pustelni*, transkrypcję tekstu z kodeksu o sygnaturze 1/25, kopię strony brewiarza św. Franciszka z Asyżu oraz pełny tekst *Statutu Domu Modlitwy w Zagórzcu*, jako egzemplifikację współczesnej próby życia eremickiego na podstawie *Reguły dla pustelni*.

Rozprawa, będąca przedmiotem dyskusji publicznej 13 maja 2011 r., ukazała się już we wrześniu w Wydawnictwie Serafin pod zmodyfikowanym tytułem: *Św. Franciszek z Asyżu i jego Reguła życia w pustelni*, Serafin 2011, ss. 416.

Stanisław GRUCA SCJ, *Teologia powołania kapłańskiego i zakonnego. Studium na podstawie życia i pism Leona Jana Dehona (1843-1925)*, Lublin 2011, ss. 232.

Rozprawa powstała przy Katedrze Duchowości Życia Konsekwowanego. Podjęto w niej próbę wydobycia „teologii powołania kapłana zakonnika” z życia i nauczania założyciela sercanów, ks. Leona Jana Dehona.

I. Podstawowy walor rozprawy stanowi wypracowanie w języku polskim teologii powołania wydobytej z obcojęzycznych – głównie francuskich – tekstów źródłowych, w większości nieznanymi polskiemu czytelnikowi. Autor sam tłumaczył większość źródeł, ponieważ ich polskojęzyczna edycja pozostaje w toku realizowania. Opracowanie zagadnienia ma znaczenie praktyczne dla samych sercanów, jak też dla teologów duchowości zainteresowanych tematem powołania. Cenny jest aspekt historyczny tematu, jak również warstwa teologiczna.

II. Materiał źródłowy stanowią pisma założyciela Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego oraz opracowania dotyczące jego życia i aktywności. Autor rozprawy zgromadził liczne teksty potrzebne do opracowania zagadnienia, potwierdza to rzetelna kwerenda przeprowadzona we Wstępie (s. 14-15), jak też bibliografia. Wykorzystał literaturę pomocniczą, w tym zwłaszcza dokumenty związane z rozumieniem kapłaństwa w okresie posoborowym, by dokonać adaptacji myśli założyciela do współczesności.

III. Język rozprawy jest poprawny. Styl nierzadko narracyjny. Autor potrafił sformułować logiczne i uzasadnione wnioski. Wydaje się, że konkluzje będą praktycznie spożytkowane przez zgromadzenie w przestrzeni formacyjnej. Zastosowana metoda analizy źródeł w połączeniu z „warstwicowym ujęciem teologii powołania kapłańskiego i zakonnego” – okazała się trafna i efektywna.

IV. Na strukturę opracowania – poza Wykazem skrótów, Wstępem (ss. 8-20), Zakończeniem (ss. 198-203), Zestawem bibliografii (ss. 204-217), Aneksem (ss. 218-232) – złożyły się cztery rozdziały; pierwszy: *Historyczno-społeczno-teologiczny kontekst myśli L. J. Dehona* (ss. 21-46); drugi: *Doświadczenie, wybór i realizację powołania w życiu L. J. Dehona* (ss. 47-97); trzeci: *Powołanie założycielskie L. J. Dehona – kapłaństwo ugruntowane w charyzmacie zakonnym* (ss. 98-161); czwarty: *Ascetyczno-apostolski charakter powołania sercanina* (ss. 162-197).

Aneks zawiera fotografie Leona Jana Dehona, ważnych w jego biografii miejsc i aktów.

INNE AKTYWNOŚCI

Zakończona została pierwsza edycja Podyplomowych Studiów Eklezjalnej Posługi Władzy, zainicjowana przez Instytut, pod kierownictwem dr hab. T. Paszkowskiej, prof. KUL. Studia trwały trzy semestry i 17 osób zwieńczyło je przygotowaniem prac dyplomowych. Komentarze do instrukcji Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego: *Posłuszeństwo i władza: Faciem tuam Domine requiram* (11 maja 2008), przygotowane przez uczestników tych studiów, oddano do druku w Wydawnictwie KUL jako pozycję zbiorową pt. *W posłuszeństwie władzy*, red. T. Paszkowska.

